

## **ВИСНОВОК**

### **про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації**

на тему «Формування насінневої продуктивності пшениці ярої залежно від елементів технології вирощування в Лісостепу України», здобувача ступеня доктора філософії **Лісковського Сергія Федоровича** з галузі знань 20 – Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 – Агрономія.

Фаховий семінар проведено на розширеному засіданні відділу насінництва та агротехнологій Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України 27 вересня 2021 року, протокол № 1.

**Обґрунтування вибору теми дисертаційної роботи (актуальність).** Здобувач обґрунтовує, що збільшення виробництва продукції рослинництва перш за все пов'язане з підвищенням врожайності основних сільськогосподарських культур, генетичною основою якого є створення і швидке впровадження нових сортів з підвищеними продуктивним та адаптивним потенціалами. Роль сорту у зростанні врожайності є основоположною, а в низці випадків визначальною. У свою чергу, сорт реалізує свій потенціал лише завдяки використанню високоякісного насіння. У даному аспекті надзвичайно важливе значення має розробка та впровадження насінницької технології вирощування сучасних сортів. Вагомими чинниками, які впливають на реалізацію потенціалу врожайності та якості насіння, зокрема і пшениці ярої, є застосування засобів захисту та мікродобрив. Таким чином, у системі заходів із підвищення врожайності та збільшення валових зборів зерна цієї культури важлива роль належить насінню з високими посівними якостями та врожайними властивостями, на що значною мірою впливають агротехнічні заходи. Вирішення цієї важливої наукової проблеми визначає актуальність досліджень за темою дисертації, її наукову новизну, теоретичну цінність для подальших досліджень та практичне значення для сільськогосподарського виробництва України.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дослідження за темою дисертації проведено в 2018–2020 рр. згідно з науковими тематиками Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН за завданнями: «Розробити технологію виробництва насіння пшениці ярої з високою урожайністю, посівними якостями та врожайними властивостями» (номер державної реєстрації 0116U004011); «Вдосконалити елементи технології вирощування насіння нових сортів пшениці в умовах Лісостепу України» (номер державної реєстрації 0119U100212).

**Наукова новизна отриманих результатів.** Уперше встановлено, особливості впливу хімічних протруйників різної дії та їх поєднання з біологічним мікродобривом на показники активності початкового росту сортів пшениці ярої м'якої (*Triticum aestivum* L.) і пшениці ярої твердої (*Triticum durum* Desf.); обґрунтовано доцільність додавання біологічного мікродобрива за обробки насіння як фунгіцидними, так і інсекто-фунгіцидними протруйниками, що підвищувало показники посівних якостей насіння, польову схожість та

кількість рослин, які збереглись на час збирання і в підсумку сприяло підвищенню урожайності насіння сортів на 0,29–0,37 т/га; виявлено ефективність триразового застосування (на IV, VIII та X етапах органогенезу рослин пшениці ярої) фунгіцидів і інсектицидів, що порівняно з необробленим контролем сприяло формуванню вищої на 0,23–0,47 т/га урожайності, підвищенню виходу кондиційного насіння (на 3,8–11,9 %), маси 1000 насінин (на 1,3–3,7 г), енергії проростання та лабораторної схожості (на 1–4 %), залежно від сортових особливостей та спектру дії препаратів; визначено особливості співвідношення та мінливості часток впливу різних факторів дисперсії (сорт пшениці м'якої і твердої ярої, умови року, варіанти протруєння насіння, внесення фунгіцидів та інсектицидів) і їх взаємодій на формування врожайності, вихід кондиційного насіння, масу 1000 насінин, енергію проростання і лабораторну схожість насіння; експериментально доведено, що приріст урожайності сортів пшениці ярої за сівби насінням із варіантів дослідження оброблених у попередньому році фунгіцидами становив 0,23–0,36 т/га, а із застосуванням інсектицидів – 0,24–0,31 т/га; встановлено силу кореляцій та регресійних залежностей між комплексом показників посівних якостей та врожайних властивостей насіння у різних генотипів пшениці ярої за використання засобів захисту рослин; з'ясовано суттєві відмінності між сортами пшениці ярої різних видів (м'якої та твердої) за тривалістю періоду післязбирального дозрівання насіння.

Удосконалено технологію вирощування насіння пшениці ярої та набули подальшого розвитку положення щодо формування врожайності та посівних якостей насіння залежно від сортового складу, біологічних добрив та засобів захисту в умовах Лісостепу України.

**Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертації.** У дисертаційній роботі теоретично обґрунтовано і практично вирішено важливе наукове завдання, яке полягає у виявленні особливостей формування урожайності, посівних якостей та врожайних властивостей насіння сучасних сортів пшениці м'якої ярої (МПП Злата, Божена) і пшениці твердої ярої (МПП Райдушна, Діана) за використання протруєників, мікродобрива, а також фунгіцидів і інсектицидів в умовах Лісостепу України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні елементів технології вирощування насіння сучасних сортів пшениці ярої, що передбачають протруєння насіння препаратами інсектицидно-фунгіцидної дії Селест Макс 165 FS (1,5 л/т), Пентафорс 322 FS, ТН (2,0 л/т) з додаванням мікродобрива Оракул насіння (0,5 л/т) та обробки посівів фунгіцидами Акула (0,6 л/га), Солігор 425 ЕС (1,0 л/га) і інсектицидами Фас (0,15 л/га), Карате Зеон 050 CS (0,15 л/га) на IV, VIII і X етапах органогенезу. Застосування вказаних елементів технології сприяло підвищенню врожайності на 0,23–0,47 т/га, енергії проростання і лабораторної схожості – на 1–4 %, врожайних властивостей – на 0,23–0,36 т/га та отриманню умовно чистого прибутку 15531–24806 грн/га.

Результати експериментальних досліджень узагальнено у вигляді методичних рекомендацій «Виробництво насіння пшениці озимої та ярої». Запропоновані здобувачем елементи технології апробовано та впроваджено у насінницьких господарствах різних форм власності. Зокрема, ТОВ «Агрофірма

Колос» Київської області та ДП «ДГ Івківці МПП ім. В. М. Ремесла НААН» Чернігівської області. Економічний ефект становив 6024–7405 грн./га.

**Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.** Дослідження проведено на достатньому методичному рівні з використанням загальноприйнятих методик. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій статистичним аналізом одержаних експериментальних даних. Дисертація має логічну структуру, містить теоретичні узагальнення. Сформульовані висновки і рекомендації відповідають тематиці дослідження та логічно впливають зі змісту дисертаційної роботи.

**Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі.** Дисертаційна робота виконана в Миронівському інституті пшениці імені В. М. Ремесла НААН України, науковий керівник: доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН О. А. Демидов. Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН (протокол № 10 від 13.11.2017 р., зі змінами від 12.11.2020 р. – протокол № 8.).

Дисертація є результатом самостійної наукової та дослідницької роботи здобувача. Автором особисто розроблено робочу програму, проведено літературний пошук, виконано польові та лабораторні дослідження, проаналізовано експериментальний матеріал, обґрунтовано та узагальнено отримані дані, сформульовано основні положення дисертаційної роботи, зроблено висновки, підготовлено і опубліковано наукові праці, звіти, розроблено рекомендації виробництву, здійснено виробничу перевірку та впроваджено у виробництво наукові розробки.

Розглянувши звіт перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота С. Ф. Лісковського є результатом його власних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

**Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача.** Результати досліджень опубліковано в 13 наукових працях, у тому числі: три статті у фахових виданнях України, одна у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Європейського Союзу (ЄС), одна в іноземному науковому виданні, сім матеріалів конференцій та науково-методичні рекомендації.

#### **Статті у наукових фахових виданнях України**

1. Демидов О. А., Сіроштан А. А., Заїма О. А., Кавунець В. П., **Лісковський С. Ф.** Посівні якості насіння та врожайність пшениці ярої залежно від обробки протруйниками різної дії і мікродобривом. *Миронівський вісник*. 2019. № 9. С. 21–26. (50 % авторства: планування і виконання експерименту, аналіз даних, написання статті).

2. **Лісковський С. Ф.**, Демидов О. А., Сіроштан А. А., Заїма О. А., Кавунець В. П. Врожайність та посівні якості насіння пшениці ярої залежно від обробки посівів фунгіцидами. *Вісник Львівського національного аграрного університету* (серія Агрономія). 2020. № 24. С. 176–180. DOI:

<https://doi.org/10.31734/agronomy2020.01.176> (50 % авторства: аналіз даних, написання статті).

3. Demydov O. A., Siroshtan A. A., Kavunets V. P., Zaima O. A., **Liskovskiy S. F.** Effect of pesticide treatment of spring wheat plots on seed yields. *Селекція і насінництво*. 2021. Випуск 119. С. 117–125. DOI: <https://doi.org/10.30835/2413-7510.2021.237031> (40 % авторства: планування і виконання експерименту, аналіз даних, написання статті).

**Стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Європейського Союзу (ЄС)**

4. **Liskovskyi S.**, Demydov O., Siroshtan A., Kavunets V., Zaima O., Shevchenko T. Influence of plant protection products on yield and sowing qualities of spring wheat seeds. *Norwegian Journal of Development of the International Science*. 2021. № 65. P. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.24412/3453-9875-2021-65-1-3-9> (40 % авторства: аналіз даних, написання статті).

**Стаття у науковому іноземному виданні**

5. **Лисковский С. Ф.**, Демидов А. А., Сироштан А. А., Кавунец В. П., Займа А. А. Влияние обработки пшеницы яровой инсектицидами и фунгицидами на урожайность и посевные качества семян. *Земледелие и растениеводство*. 2020. № 5 (132). С. 54–56. (40 % авторства: аналіз даних, написання статті).

**Матеріали конференцій**

6. Судденко В. Ю., **Лісковський С. Ф.** Урожайність та посівні якості насіння пшениці м'якої ярої залежно від застосування фунгіцидів. *Новітні технології вирощування сільськогосподарських культур* : матер. VI міжнар. наук.-практ. конф. мол. вчених (м. Київ, 29 березня 2018 р.). Вінниця «Нілан-ЛТД», 2018. С. 138–140. (60 % авторства: аналіз даних, написання тез).

7. Демидов О. А., **Лісковський С. Ф.**, Сироштан А. А., Судденко В. Ю. Період післязбирального дозрівання в насіння пшениці ярої. *Селекція, генетика та технології вирощування сільськогосподарських культур* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. мол. вчених (с. Центральне, 20 квітня 2018 р.). с. Центральне, 2018. С. 27, 28. (50 % авторства: планування і виконання експерименту, аналіз даних, написання тез).

8. Заїма О. А., **Лісковський С. Ф.** Вплив протруйників і біологічного мікродобрива на посівні якості насіння та урожайність пшениці ярої. *Актуальні проблеми агропромислового виробництва України* : матер. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. мол. вчених (с. Оброшине, 14 листопада 2019 р.). Львів-Оброшине, 2019. С. 32. (60 % авторства: дослідження, аналіз даних, написання тез).

9. **Лісковський С. Ф.** Врожайність пшениці ярої залежно від обробки протруйниками і мікродобривом. *Селекція, генетика та технології вирощування сільськогосподарських культур* : матер. VIII міжнар. наук.-практ. конф. мол. вчених і спеціалістів (с. Центральне, 24 квітня 2020 р.). с. Центральне, 2020. С. 60.

10. **Лісковський С. Ф.**, Сироштан А. А., Кавунець В. П. Вплив обробки засобами захисту від хвороб і шкідників на врожайність та посівні якості насіння пшениці ярої. *Аграрна освіта і наука: досягнення та перспективи розвитку* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Біла Церква, 26, 27 березня

2020 р.). Біла Церква, 2020. С. 94–96. (60 % авторства: дослідження, аналіз даних, написання тез).

11. Сіроштан А. А., Заїма О. А., Кавунець В. П., Дубовик Д. Ю., **Лісковський С. Ф.** Посівні якості насіння та урожайність пшениці ярої за обробки протруйниками і мікродобривом. *Роль науково-технічного забезпечення розвитку агропромислового комплексу в сучасних ринкових умовах* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2021 р.). Дніпро, 2021. С. 32–34. (40 % авторства: аналіз даних, написання тез).

12. Демидов О. А., Кавунець В. П., **Лісковський С. Ф.** Прогнозування урожайних властивостей насіння пшениці ярої. *Селекція, генетика та технології вирощування сільськогосподарських культур* : матер. ІХ міжнар. наук.-практ. конф. мол. вчених і спеціалістів (с. Центральне, 23 квітня 2021 р.). с. Центральне, 2021. С. 38. (60 % авторства: дослідження, аналіз даних, написання тез).

### **Науково-методичні рекомендації**

13. Демидов О. А., Сіроштан А. А., Кавунець В. П., Дергачов О. Л., Центило Л. В., Заїма О. А., **Лісковський С. Ф.**, Федоренко М. В., Федоренко І. В., Правдзіва І. В., Олефіренко Б. А. Виробництво насіння пшениці озимої та ярої (методичні рекомендації). Миронівка, 2021. 50 с. (15 % авторства: планування і виконання експерименту, аналіз даних, написання рекомендацій).

**Оцінка дисертації на відповідність вимогам до оформлення.** Дисертаційна робота Лісковського Сергія Федоровича на тему «Формування насінневої продуктивності пшениці ярої залежно від елементів технології вирощування в Лісостепу України» є завершеною науковою працею, в якій отримано обґрунтовані наукові, теоретичні та практичні результати. Викладений матеріал відповідає обраній темі, повністю її розкриває та дає підстави вважати, що автором вирішено поставлені завдання відповідно до мети. Текст дисертації характеризується послідовністю, логічністю, зв'язністю та завершеністю.

### **ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК**

**ВВАЖАТИ**, що дисертаційна робота Лісковського Сергія Федоровича на тему «Формування насінневої продуктивності пшениці ярої залежно від елементів технології вирощування в Лісостепу України», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та відповідає напряму наукового дослідження відповідно до освітньо-наукової програми Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України за спеціальністю 201 – Агрономія.

### **РЕКОМЕНДУВАТИ:**

Дисертаційну роботу на тему «Формування насінневої продуктивності пшениці ярої залежно від елементів технології вирощування в Лісостепу України», подану Лісковським Сергієм Федоровичем на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 201 – Агрономія, до захисту.

**ПОРУШИТИ** клопотання перед МОН України про утворення спеціалізованої вченої ради для розгляду та проведення разового захисту дисертації Лісковського Сергія Федоровича у складі:

**Голова спеціалізованої вченої ради:** доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник Кириленко Віра Вікторівна, головний науковий співробітник лабораторії селекції озимої пшениці Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла Національної академії аграрних наук України.

**Рецензенти:**

доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник Гудзенко Володимир Миколайович, заступник директора з наукової роботи, завідувач лабораторії селекції ячменю Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла Національної академії аграрних наук України;

кандидат сільськогосподарських наук Гуменюк Олександр Володимирович, завідувач лабораторії селекції озимої пшениці Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла Національної академії аграрних наук України.

**Опоненти:**

доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник Васько Наталія Іванівна, головний науковий співробітник лабораторії селекції та генетики ячменю Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України;

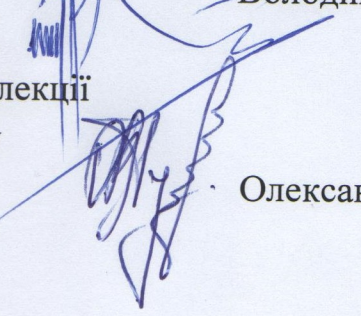
доктор сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник Москалець Валентин Віталійович, головний науковий співробітник селекційно-технологічного відділу Інституту садівництва Національної академії аграрних наук України.

**Рецензенти:**

доктор с.-г. н., с. н. с., заступник директора з наукової роботи, завідувач лабораторії селекції ячменю Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН

  
Володимир ГУДЗЕНКО

кандидат с.-г. н., завідувач лабораторії селекції озимої пшениці Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН

  
Олександр ГУМЕНЮК

Підписи Володимира ГУДЗЕНКА  
та Олександра ГУМЕНЮКА

засвідчую:

вчений секретар

Миронівського інституту пшениці  
імені В. М. Ремесла НААН



Ірина ФЕДОРЕНКО